

# Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Poetica 9 (2021)

ISSN 2353-4583

e-ISSN 2449-7401

DOI 10.24917/23534583.9.20

**Dorota Pielorz**

Uniwersytet Jagielloński

ORCID 0000-0003-1457-0955

## O (nieco zapomnianym) mistrzu fantastyki.

Sprawozdanie z konferencji *Niekończący się Michael Ende* –

*sylwetka, sygnatura, strategie fantastyczne* (Kraków, 8 listopada 2019 roku)

Wielu klasyków światowej literatury dziecięcej i młodzieżowej określić można jako znanych dobrze, ale wciąż niewystarczająco. Odbywająca się 8 listopada 2019 roku w krakowskim Instytucie Goethego konferencja skupiona była wokół osoby oraz twórczości jednego z takich twórców – Michaela Endego. Niemiecki pisarz, który trwale zapisał się w dziejach literatury dla niedorostłych odbiorców jako autor *Niekończącej się historii*, *Momo* czy dylogii książek o przygodach Kuby Guzika, w naszym kraju nadal pozostaje niestety raczej na uboczu zainteresowań zarówno czytelników, jak i badaczy<sup>1</sup>.

Sposobność do przypomnienia prozaika i zorganizowania poświęconego mu spotkania dały obchodzone w 2019 roku jubileusze: 90. rocznica urodzin Endego (12 listopada) oraz 40. rocznica wydania *Niekończącej się historii* (opublikowanej po raz pierwszy w 1979 roku, zaś w polskim przekładzie pióra Sławomira Bałuta w 1986 roku). Zgodnie z tytułem konferencji refleksją starano się objąć zarówno osobę pisarza, jak i jego twórczość, próbując uchwycić dominujące w niej techniki oraz strategie, a także widoczne cechy dystynktywne. Jedną z nich stanowi z pewnością fantazja – nie bez powodu Endego uznaje się za jednego z najwybitniejszych przedstawicieli literatury fantastycznej kierowanej do młodych czytelników, zaś *Niekończącą się historię* za „świętą księgę wyobraźni”<sup>2</sup>. Nie są to rzecz jasna jedyne klucze do niezwykłych światów Endego. Wielość proponowanych przez organizatorów kierunków namysłu wespół z niezwykłym bogactwem utworów niemieckiego pisarza sprawiły, że w Krakowie zebrali się akademicy reprezentujący różne dyscypliny, a także rozmaite ośrodki badawcze z całej Polski. Połączyła ich fascynacja twórczością nieco zapomnianego obecnie klasyka.

<sup>1</sup> Zwraca na to uwagę Sławomira Vogel w artykule *Michael Ende – pisarz znany i nieznan* („Guliwer” 2004, nr 2, s. 23–28).

<sup>2</sup> Zgodnie z opinią Alicji Baluch, która pisała: „jest ona [*Niekończąca się historia* – D.P.] bowiem »świętą« księgą wyobraźni, mieści w sobie pełnię dziecięcej literatury” (A. Baluch, *Sennik lektury na podstawie Niekończącej się historii Michaela Endego*, w: tejsze, *Ceremonie literackie, a więc obrazy, zabawy i wzorce w utworach dla dzieci*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 1996, s. 49–61).

Konferencja współorganizowana była przez Instytut Neofilologii, Filologię Germańską, Pracownię Literatury dla Dzieci i Młodzieży w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Spotkaniu patronował Konsulat Generalny Niemiec w Krakowie, Internationale Jugendbibliothek i Społeczny Instytut Wydawniczy Znak. W związku z tym oprócz organizatorów (przedstawicielei władz Uniwersytetu Pedagogicznego) oraz gospodarzy (kierownictwa Instytutu Goethego) zgromadzonych przywitał Konsul Generalny Republiki Niemiec w Krakowie dr Michael Groß. Jako rodak twórcy *Niekończącej się historii* przemawiający podzielił się własnymi doświadczeniami oraz wspomnieniami, zwracając uwagę na interesujące fakty dotyczące recepcji twórczości Endego w jego – podzielonej jeszcze wówczas – ojczyźnie.

*Stricte* naukową część konferencji otworzyła natomiast prof. Jolanta Ługowska, która wygłosiła referat zatytułowany *Symbolika i kompozycyjne funkcje postaci smoka w utworach M. Endego*. Badaczka zaproponowała w nim swego rodzaju typologię tych baśniowych stworzeń. Pokazała wybrane aspekty ich występowania w prozie niemieckiego pisarza i rozmaite role, które mogą odgrywać, zwracając szczególną uwagę na ich symbolikę. Referat prof. Jacka Rzeszotnika dotyczył z kolei powieści *Momo*. Autor zaproponował odczytanie tego utworu jako krytyki współczesnej kultury z jej negatywnymi zjawiskami, takimi jak konsumpcjonizm, zanik więzi czy „ponowoczesna »samotność w tłumie«”<sup>3</sup>. Natomiast prof. Alicja Baluch skupiła się na *Niekończącej się historii*, prezentując na jej podstawie „sennik lektury”. Podkreśliła rolę fantazmatów bohatera oraz fakt, że mają one decydujący wpływ na kształtowanie się powieściowej fabuły. Omówiła ponadto rolę, jaką w omawianym dziele odgrywają mit, rytuał, obrazy o charakterze archetypowym i gesty inicjacyjne. Wszystkie te elementy sprawiają, że słynną książkę Endego zaliczyć można do powieści fantazmatycznych, o których Baluch pisała niegdyś: „powieści inicjacyjne w swojej tajemniczej głębi stają się więc literackim rytuałem, takim, którego brak w życiu. Obecne w nich fantazmaty, zwłaszcza te, które decydują o charakterze utworu, zbliżają je do nowego gatunku literackiego – powieści fantazmatycznych”<sup>4</sup>.

Kolejny panel poświęcony był kwestiom językoznawczym oraz przekładoznawczym. Profesor Joanna Dybiec-Gajer niezwykle interesująco omówiła *Praktyki tłumaczeniowe w przekładzie niemieckiej literatury dziecięcej*, skupiając się na powieściach o Kubie Guziku<sup>5</sup>. Oprócz elementów porównania polskich tłumaczeń tego

<sup>3</sup> Posługuję się tutaj wyrażeniem Weroniki Kosteckiej (zob. też, *Krótką historią czasu. Kulturowe i filozoficzne konteksty powieści Momo Michaela Endego*, w: W. Kostecka, M. Skowera, *W kręgu baśni i fantastyki. Studia o literaturze dziecięcej i młodzieżowej*, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2017, s. 135).

<sup>4</sup> A. Baluch, *Sięgnąć do źródeł (o powieściach fantazmatycznych i agoralnych)*, w: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia*, red. J. Papuzińska, G. Leszczyński, CEBID, Warszawa 2002, s. 104.

<sup>5</sup> Warto przypomnieć genezę tego nieco mniej – w porównaniu z innymi dziełami niemieckiego pisarza – znanego w naszym kraju utworu. Otóż, na co wskazuje Winfred Kaminski, „punktem wyjścia narratora było wspomnienie z dzieciństwa” (W. Kaminski, *Rozważania o postaciach dzieci w twórczości Michaela Endego*, w: *Dzieciństwo i sacrum. Studia i szkice literackie*, t. 1, red. J. Papuzińska, G. Leszczyński, Stowarzyszenie Przyjaciół Książki dla Młodych – Polska Sekcja IBBY, Warszawa 1998, s. 86), sam zaś Ende miał wspominać: „Chciałem po

utworu akcentowała znaczące różnice między językowo-stylistycznym kształtem jego książkowych i filmowych wersji. Wskazała na szereg praktyk, które pozwalają mniemać, iż w tłumaczeniu literatury dziecięcej zauważyć można istotny ruch: od adaptacji ku profesjonalizacji. Udowodniła również, że nawet w tych na pierwszy rzut oka niewinnych, kierowanych do najmłodszych książkach Endego pojawiają się ważne, uniwersalne zagadnienia, takie jak inność i wykluczenie, problematyka władzy, tolerancji, migracji czy poszukiwania własnej tożsamości. Bardzo zajmujące było również wystąpienie dr Magdaleny Łomzik. Badaczka poddała analizie sposoby tłumaczenia na język polski wierszowanych tekstów zaklęć, które pełnią bardzo ważną funkcję w stosunkowo słabo znanym w naszym kraju utworze *Der satanarchäolügenialkohöllische Wunschpunsch* (*Wunschpunsch, albo szatanarchistorygenialkoholimpijski eliksir*, przeł. Ryszard Wojnakowski, 2005). Pokazując stosowane przy spolszczeniu tych fragmentów rozwiązania i strategie translatorskie, zaakcentowała także dydaktyczną nośność omawianych przykładów, które znakomicie nadają się choćby do pracy ze studentami filologii. Z kolei dr Sebastian Dusza w referacie *Językoznawstwo jako intertekstualny nośnik w „Wunschpunsch” Michaela Endego* zaproponował nieoczywisty sposób paralelnej lektury książki niemieckiego pisarza z innymi utworami, w których pojawiają się zwierzęcy bohaterowie. W świetle teorii z zakresu językoznawstwa przedstawiał powtarzające się w nich ontologie oraz klasy, co pozwoliło mu nie tylko wysnuć wnioski natury literaturoznawczej, ale dało także asumpt do stawiania pytań natury egzystencjalnej.

Kluczową kategorię dla referatów zebranych w następnej sekcji stanowił czas. Wieloaspektowej analizie jego znaczenia w powieści niemieckiego prozaika poświęcony był tekst dr hab. Agnieszki Miernik *W poszukiwaniu skradzionego czasu w Momo Michaela Endego*. Tę samą powieść omawiał dr Tobiasz Janikowski. W wystąpieniu zatytułowanym *Teraźniejszość istnieje tylko dlatego, że przyszłość zamienia się w przeszłość – Momo i Mistrza Hory rozważania o czasie* skupił się on jednak przede wszystkim na balansowaniu między przeszłością, teraźniejszością a przyszłością, silnie umocowując swoje rozważania w dotyczących tej kwestii koncepcjach z zakresu filologii, filozofii, a nawet fizyki. Podkreślił przy tym, iż zakończenie utworu wzbudza wiarę w dobro poprzez odzyskanie czasu. Natomiast mgr Joanna Gospodarczyk, pokazując sposób konstruowania czasu w *Momo*, mówiła między innymi o terapeutycznej funkcji, jaką Ende przypisywał tej kategorii. W interesujący sposób dowodziła, iż czas *de facto* przepływa przez dziecięcą bohaterkę, tworząc z nią niezwykłą całość. Omawiając wystąpienia skupione wokół zagadnienia czasu, a jednocześnie mając na uwadze wyróżniające krakowską konferencję wieloaspektowe podejście do pisarstwa autora *Momo*, warto odwołać się do ustaleń Weroniki Kosteckiej. Zauważyła ona, iż u Endego „sekret [...] poruszającej twórczości jest w tym, że z estetyką wiąże się [...] etyka» – a także, co ważne, filozofia, antropologia, może nawet socjologia. Wszystkie te wymiary wykorzystuje pisarz do rozważań nad pojęciem czasu – jego istotą, postrzeganiem i rozumieniem

---

prostu spróbować opisać to, o czym marzyłem w dzieciństwie podczas zabawy kolejką” (zob. tamże; badacz powołuje się w tym miejscu na ustalenia Reinberta Tabberta).

go przez ludzi, »wykorzystywaniem« go i przeżywaniem”<sup>6</sup>. Badaczka wskazywała ponadto, że utwór Endego pomaga dostrzec „humanistyczną, a nie tylko materialną wartość czasu i [...] istotę jego związku z ludzkim życiem”<sup>7</sup>.

Kolejny panel, który miał wyraźnie interdyscyplinarny charakter, otworzyło wystąpienie dr hab. Małgorzaty Filipowicz. Jej referat *Zabawa a literatura. Ludus w twórczości Michaela Endego* stanowił interesującą próbę spojrzenia na teksty niemieckiego prozaika przez pryzmat kategorii zabawy. Z kolei prof. Katarzyna Wądołny-Tatar przekonująco wykazała, że *Momo* nosi znamiona powieści socjologicznej. Zakreśliła potencjalne ramy tego gatunku, zwracając także uwagę na dającą się wyczytać z utworów Endego „etykę prostomyślności”. Natomiast psychologiczny wymiar prozy niemieckiego pisarza uczestnicy mogli poznać dzięki wystąpieniu *Anatomia depresji w powieści Niekończąca się historia Michaela Endego*. Dr Beata Kołodziejczyk-Mróz pokazywała, iż kreację głównego bohatera można odczytywać jako interesujące studium tej choroby<sup>8</sup>. Wysunęła też ciekawą hipotezę, iż obrazem depresji jest Nicość, która gra bardzo ważną rolę w tym utworze, stopniowo „pochłaniając” świat Fantazjany. Horyzont podejmowanych problemów i reprezentowanych dyscyplin poszerzyła ponadto dr Agata Mirecka, która w referacie pod tytułem „*Skąd przyszło, tego nie wiem, i jakie imię nosi*”. *Tajemnicza dziewczynka Endego na polskich scenach teatralnych* scharakteryzowała ważny kierunek recepcji powieści *Momo* w naszym kraju. Omówiła bowiem nawiązujące do tego utworu sztuki teatralne oraz ich odbiór, opierając się na licznych odnalezionych materiałach źródłowych (notki, komentarze, recenzje prasowe etc.).

Ostatnią część obrad rozpoczęło wystąpienie prof. Doroty Michułki. Badaczka nakreśliła miejsce twórczości Michaela Endego w nauczaniu szkolnym. Przedstawiła wyniki badań pokazujące, jak teksty niemieckiego prozaika funkcjonują w kanonie lektur, jak nauczyciele mogą pracować na fragmentach utworów, co z dziedzictwa autora *Kuby Guzika* wybierają autorzy podręczników oraz jakie zadania stawiają przed uczniami. Ten referat mógł stanowić inspirację do aktywności zarówno badawczej, jak i dydaktycznej. Nie sposób wszak nie zauważyć, że wartość pedagogiczna oraz dydaktyczna (choćby rzecz jasna nie chodzi o „łatwą”, uproszczoną, jednoznaczną pedagogikę, a tym bardziej o moralizatorstwo czy nachalny dydaktyzm) pisarstwa niemieckiego autora nie została jeszcze w Polsce wystarczająco dobrze rozpoznana i wykorzystana. Warto byłoby to zmienić, by nie przeoczyć tego wymiaru utworów, w których „Michael Ende opowiada równocześnie o nieograniczonej wyobraźni,

---

<sup>6</sup> W. Kostecka, *Krótką historią czasu*, dz. cyt., s. 124. Pierwsze zdanie cytowanego fragmentu badaczka zaczerpnęła z jednej z recenzji omawianej powieści.

<sup>7</sup> Tamże, s. 131.

<sup>8</sup> Bastianowi Baltazarowi Buksowi warto przyjrzeć się również w optyce proponowanej przez Karolinę Makowiecką, która w szkicu *Postać dziecka w literaturze fantasy – rekonesans* pisze, iż „w kreacji małego bohatera *Niekończącej się historii* zostają zatem połączone trzy podstawowe role odgrywane przez dziecięce postacie literatury *fantasy*. Bastianowi udaje się więc dzięki mocy wyobraźni odkryć inny świat, zrozumieć swoją w nim rolę i ocalić go od zagłady” (taż, *Postać dziecka w literaturze fantasy – rekonesans*, w: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia*, red. J. Papużyńska, G. Leszczyński, CEBID, Warszawa 2002, s. 121).

ale też o nadmiarze wolności, który zamienia się w samowolę”<sup>9</sup>. Następnie mgr Katarzyna Bajka w referacie pod tytułem *Czarodziejskie miasta. Geografia mityczna w powieściach Michaela Ende* Niekończąca się historia i Momo poruszyła zagadnienie topografii, skupiając się przede wszystkim na jej mitycznym wymiarze oraz na widocznej w powieściach Ende opozycji miasto – las. Co interesujące, pokazała przy tym, jak wraz z rozwojem cywilizacji to właśnie miasto (a nie las) zaczyna być obrazowane w utworach literackich jako istotna, a jednocześnie w pewien sposób „naturalna” przestrzeń. Mgr Dorota Pielorz, autorka niniejszego sprawozdania, mówiła o proponowanej przez autora *Niekończącej się historii* antropologii dziecka, analizując w tym kontekście pojawiające się we wspomnianym dziele nawiązania religijne<sup>10</sup>. Na zakończenie obrad uczestnicy mieli jeszcze okazję wysłuchać zajmującego wystąpienia *Magiczny naprawiacz świata albo Wunschpunsch Michaela Ende* dr Doroty Szcześniak, która pokazała rzadko komentowane, choć wyraźnie widoczne w książkach niemieckiego mistrza wątki ekologiczne. Pojawiające się w jego tekstach postaci i sytuacje niosą ponadczasowe przesłanie o konieczności oraz znaczeniu ochrony przyrody, co pozwoliło autorce wystąpienia zauważyć, iż pisarz może być postrzegany jako *homo ecologicus*.

Świetne zwieńczenie konferencji stanowiło spotkanie z Ryszardem Wojnakowskim – tłumaczem, który przyswoił polskim czytelnikom liczne dzieła Michaela Ende. Niektóre (jak *Niekończącą się historię*) przełożył z intencją polemiczną w stosunku do istniejących już wersji kanonicznych, inne dzięki jego pracy ukazały się w języku polskim po raz pierwszy (*Wunschpunsch, albo szatanarchistorygenialkoholimpijski eliksir*). Mimo jesiennego wieczoru frekwencja dopisała; spotkanie odbywało się w sali pełnej słuchaczy, a rozmowę prowadziła Barbara Gawryluk – redaktorka Radia Kraków, autorka książek dla dzieci, zajmująca się również przekładem literackim (z języka szwedzkiego). Zaproszony gość opowiadał o początkach swej pracy, podzielił się również obserwacjami na temat tego, jak z biegiem czasu zmieniała się kondycja i rola tłumacza. Zdradził też niektóre tajniki swoich zmagania z twórczością Michaela Ende. Podkreślił, że książki niemieckiego prozaika wymagały od niego dużej cierpliwości, a impulsem do ich przetłumaczenia stało się przypadkowe spotkanie z autorem w Stuttgarcie. Szczególnie cenne dla zebranych, wśród których było wielu adeptów przekładu, pragnących rozpocząć swoją przygodę z tłumaczeniem, okazały się udzielane przez Ryszarda Wojnakowskiego wskazówki dotyczące pracy tłumacza, jak również otwarte mówienie o blaskach i cieniach tej profesji. Gość nie ukrywał, że pozostaje pod wrażeniem prozy Ende,

---

<sup>9</sup> A. Czabanowska-Wróbel, *Michaela Ende przypowieści o pragnieniach, wyobraźni i granicach*. Szkoła Czarów, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria” 2011, nr 11, s. 156. Chociaż cytowane słowa dotyczyły nieomawianego szerzej podczas konferencji zbioru *Szkoła Czarów i inne opowieści* (po raz pierwszy ukazał się on w języku polskim w 2010 roku w przekładzie Emilii Bielickiej oraz Krzysztofa Schreyera, który przetłumaczył teksty poetyckie), w mojej opinii z powodzeniem można je odnieść również do większości innych utworów niemieckiego pisarza.

<sup>10</sup> O koncepcji dziecka i dzieciństwa oraz jej przemianach w poszczególnych utworach wiele pisał cytowany już Winfred Kaminski (zob. tenże, *Rozważania o postaciach dzieci...*, dz. cyt.).

którego utwory o dużej wartości aksjologicznej, a jednocześnie precyzyjnej konstrukcji i świetnym kształcie artystycznym mogą śmiało wyznaczać kierunek światowej literaturze dla dzieci i młodzieży. „Jeśli pisać książki dla dzieci, to tak jak Ende” – zachęcał. Natomiast przekonanie, że „nie ma tłumaczenia bez wyobraźni”, podzieliłby z nim z pewnością sam niemiecki pisarz. W ostatniej części rozmowy tłumacz chętnie odpowiadał na pytania zebranych, którzy brali aktywny udział w dyskusji, natomiast po spotkaniu była możliwość otrzymania autografu Wojnakowskiego na nowych wydaniach przełożonych przez niego książek Endego.

Krakowska konferencja była niezwykle owocnym spotkaniem. Pozwoliła odkryć nowe oblicze niemieckiego pisarza – liczne i różnorodne wystąpienia otworzyły nowe, nieoczywiste perspektywy badania jego twórczości. Spośród wymienionych w tytule kategorii najmniej uwagi poświęcono sylwetce Endego, można jednak z całą pewnością stwierdzić, że – obecny przecież w swoich dziełach – niemiecki mistrz fantastyki przez cały czas patronował obradom. Poszczególne referaty, poświęcone wielu różnym utworom oraz uwzględniające rozmaite perspektywy badawcze (takie jak literaturoznawcza, językoznawcza, psychologiczna, socjologiczna, filozoficzna, przekładoznawcza, kulturoznawcza), celnie podsumowała prof. Katarzyna Wądolny-Tatar, która w przemówieniu zamykającym konferencję podkreślała wielowymiarowość zarówno podjętej w ramach spotkania refleksji, jak i samego pisarstwa Michaela Endego.

Listopadowe spotkanie poświęcone osobie oraz twórczości Endego na pewno spełniło oczekiwania zarówno uczestników, jak i słuchaczy. Wyznaczony przez organizatorów cel konferencji – „pogłębiona refleksja nad biografią, surrealistyczną wyobraźnią oraz strategią pisarską Michaela Endego, autora arcydzieł światowej literatury dziecięcej” – został bez wątpienia osiągnięty. Pozostaje tylko mieć nadzieję, iż w przyszłości studia dotyczące utworów i sylwetki tego pisarza będą się nad Wisłą rozwijały. Książki niemieckiego autora na pewno warto przypominać oraz podsuwać kolejnym pokoleniom młodych (i nie tylko!) czytelników, ponieważ w niezwykle sposób łączą one w sobie „poczucie bezpieczeństwa i możliwość wyobrażeń” będące – jak zauważa Anna Czabanowska-Wróbel – „darami najlepszych książek dziecięcych”<sup>11</sup>. Ale to przecież nie wszystko, wszak „dobry utwór literacki zawsze ofiarowuje więcej, niż obiecuje”<sup>12</sup>.

## Bibliografia

- Baluch Alicja, *Sennik lektury na podstawie Nie kończącej się historii Michaela Endego*, w: *teżże, Ceremonie literackie, a więc obrazy, zabawy i wzorce w utworach dla dzieci*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 1996, s. 49–61.
- Baluch Alicja, *Sięgnąć do źródeł (o powieściach fantazmatycznych i agoralnych)*, w: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia*, red. Joanna Papuzińska, Grzegorz Leszczyński, CEBID, Warszawa 2002, s. 99–109.

---

<sup>11</sup> A. Czabanowska-Wróbel, „Ach, jak cudowna jest”... fikcja – dziecięce tworzenie wyobrażeń i praca marzenia, w: *Wolność i wyobraźnia w literaturze dziecięcej*, red. A. Czabanowska-Wróbel, M. Kotkowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017, s. 274.

<sup>12</sup> Tamże.

- Czabanowska-Wróbel Anna, „*Ach, jak cudowna jest*”... fikcja – dziecięce tworzenie wyobrażeń i praca marzenia, w: *Wolność i wyobraźnia w literaturze dziecięcej*, red. Anna Czabanowska-Wróbel, Marta Kotkowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2017, s. 261–276.
- Czabanowska-Wróbel Anna, *Michaela Endego przypowieści o pragnieniach, wyobraźni i granicach*. Szkoła Czarów, „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Historicolitteraria*” 2011, nr 11, s. 152–163.
- Kaminski Winfred, *Rozważania o postaciach dzieci w twórczości Michaela Endego*, w: *Dzieciństwo i sacrum. Studia i szkice literackie*, t. 1, red. Joanna Papuzińska, Grzegorz Leszczyński, Stowarzyszenie Przyjaciół Książki dla Młodych – Polska Sekcja IBBY, Warszawa 1998, s. 83–92.
- Kostecka Weronika, *Krótką historią czasu. Kulturowe i filozoficzne konteksty powieści Momo Michaela Endego*, w: Weronika Kostecka, Maciej Skowera, *W kręgu baśni i fantastyki. Studia o literaturze dziecięcej i młodzieżowej*, Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Warszawa 2017, s. 119–138.
- Ługowska Jolanta, *Bastiana Baltazara Buksa wstąpienie w baśń*, w: tejże, *W Fantazjanie i gdzie indziej*, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze – Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2006, s. 97–122.
- Makowiecka Karolina, *Postać dziecka w literaturze fantazy – rekonesans*, w: *Kultura literacka dzieci i młodzieży u progu XXI stulecia*, red. Joanna Papuzińska, Grzegorz Leszczyński, CEBID, Warszawa 2002, s. 110–121.
- Vogel Sławomira, *Michael Ende – pisarz znany i nieznan*, „*Guliwer*” 2004, nr 2, s. 23–28.

### Streszczenie

Niniejszy tekst jest sprawozdaniem z konferencji *Niekończący się Michael Ende – sylwetka, sygnatura, strategie fantastyczne*, która odbyła się 8 listopada 2019 roku w Krakowie. Autorka przedstawia w nim wyznaczone przez organizatorów cele, z których najważniejszym wydaje się przypomnienie postaci oraz twórczości tego wybitnego, a jednocześnie nieco zapomnianego nad Wisłą klasyka literatury fantastycznej. Najwięcej uwagi poświęca przebiegowi konferencji, krótko omawiając wszystkie wygłoszone podczas sesji referaty. Zwraca uwagę na interdyscyplinarny charakter spotkania, wskazując ponadto możliwe kierunki poszerzenia refleksji dotyczącej twórczości niemieckiego pisarza wyznaczane przez przywoływaną literaturę przedmiotu.

### On a (somewhat forgotten) master of fantasy: Conference report for “The NeverEnding Michael Ende – profile, signature, fantasy strategies” (Kraków, 8 November 2019)

#### Abstract

The text summarizes the conference “The NeverEnding Michael Ende – profile, signature, fantasy strategies”, which took place on 8 November 2019 in Kraków. The author describes the organizers’ objectives, among which the main aim was to remind attendees of the profile and work of Michael Ende – a remarkable fantasy writer who is nowadays somewhat forgotten in Poland. The paper focuses in particular on the course of the conference, briefly summing up all the presentations and emphasizing the interdisciplinary nature of the meeting. Based on the critical studies and further source literature, the author indicates some potential ways in which the reception of Ende’s work could develop.

**Słowa kluczowe:** Michael Ende, konferencja, literatura dziecięca i młodzieżowa, fantastyka

**Keywords:** Michael Ende, conference, children's and youth literature, fantasy

**Dorota Pielorz** – mgr, absolwentka polonistyki (komparatystyki), doktorantka na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie przygotowuje rozprawę doktorską dotyczącą serii powieści młodzieżowych z okresu PRL Portrety. Interesuje się szeroko pojętą literaturą dziecięcą oraz młodzieżową, zarówno polską, jak i zagraniczną. W tym kontekście do obszaru jej zainteresowań naukowych należy również problematyka przekładu, szczególnie zaś miejsce w badaniach zajmuje twórczość Lucy Maud Montgomery – analizowała tłumaczenia *Anne of Green Gables*, a także przemiany polskiej recepcji pisarstwa tej autorki. Brała udział w polskich i międzynarodowych konferencjach literaturoznawczych oraz przekładoznawczych. Publikuje artykuły związane z tymi dziedzinami.